

Bag kulissen

En studentermedhjælper rapporterer fra sit liv bag scenen i 1970'erne

af kulturredaktør, cand.mag. Bo Bjørnvig

Omgivelserne var særegne. Bygningen ligger som et firkantet ottetal langs Slotsholmens havnefront, hvor man har smækket en moderne kontorbygning uden på. I ottetallets to huller lå et upasset vildnis, som kunne skimtes gennem de uvaskede ruder. Disse indre haver kunne nås gennem en portgang, hvor der stod cykler. Efter at brandvæsenet under en af de utallige falske alarmer havde kørt den samlede cykelbestand ned, blev porten ryddet.

Magasin-etagerne var adskilt af jernriste efter forbillede fra Frankrigs nationalbibliotek, hvor ovenlyset skulle skinne ned gennem ristene. Det, ovenlyset, glemte man i den danske udgave, men ristene beholdt man. De betød, at støvet dryssede stille ned gennem etagerne, og det er ikke så lidt støv, bøger producerer. Det så man, da man af sparehensyn nedskar støvsugningen - straks fik de fleste boghenterne hudeksem.

Ristene ville, i tilfælde af brand, give ilden frit spil som havde bogsamlingen befundet sig i en skorsten. Men brandfaren var der tænkt på, rundt omkring stod der vandbeholdere i kobber forsynet med en håndpumpe i smukt design fra århundredeskiftet. Jeg tror aldrig vi fik nogle brandinstrukser eller fik at vide, hvor eventuelle skumslukkere var.

Det elektriske system var nyere, men alligevel havde vi fantasier om den dag, da jernristene blev elektriske. Hvilken James Bond-films finale kunne ikke være optaget her, hvor Bond ristede heltene over sagte strøm og kuglerne richotterede mellem ristene og enkelte kom igennem.

Ristene gjorde hemmelige samtaler illusoriske, hvad der dog ikke hindrede dem, og samtidig forstærkede de lyden af gakkede gangarter. Især dagen efter fodboldmødet med arvefjenden fra Rigsarkivet spillede de rytmisk

slæbende skridt deres egne melodier på gulvharpen, når heltene slæbte sig frem med deres skader.

Men det var ikke bogmagasiner med jernriste imellem det hele, nogle steder forvildede man sig ind i underlige opmagasineringsrum med kasser fra gulv til loft og midt i det hele stod der et bordtennisbord, som vi benyttede flittigt indtil pladsen blev inddraget. At spille vildt og højtråbende dybt inde i hjertet af Det kongelige Bibliotek var en særlig nydelse - som at råbe på læsesalen. Det gjorde vi iøvrigt kun een gang om året - nemlig når vi efter en langvarig julefrokost måtte lukkes ud gennem læsesalen.

Jeg blev ansat i det gyldne år 1972, da alle kunne få job og hvor de på Historisk Institut endog bad de studerende gøre sig hurtigt færdige, så de kunne sættes til at undervise de store skarer af nye studerende. Jeg fortalte en pige, som arbejdede som studentermedhjælper i Danske Samling, at der ville jeg gerne ansættes. Nogle uger senere fandt jeg mig selv til samtale med de andre ansatte i et bur, der synes at hænge frit i luften i Danske Samlings sal, hvor 'gulvene' af jernriste og den svimlende midterskakt får hver etage til nærmest at at svæve frit i luften - et magisk sted. Efter 20 minutters snak blev jeg sendt udenfor, hvor det svimlede for mig, hvor jeg end kiggede hen - aldrig har en bogsal taget sig smukkere ud, som et kirkerum med lyset faldende ind i lysbunder. Sådan forekom det mig i alt fald, også da jeg efter nogle få minutter blev kaldt ind igen og fik at vide, at jeg var ansat.

Min første rundvisning var utrolig. Her var jo alt: Fra Anders And - som fanatikere allerede dengang gjorde det nødvendigt at tage de strengeste sikkerhedsforanstaltninger imod, som drejede det sig om uvurderlige håndskrifter - til Rapport. Indbundet! Fra Blixeniania til Den Skånske Frihedsbevægelses blad. Alt hvad der havde hørt under Danmark, da det var størst blev betegnet som Danica og indlemmet i Danske Samling.

Og så var en skjult del af samlingen netop lige sluppet løs, så den kunne blande sig med de andre bøger: Pornoen. Den havde før befundet sig i et aflåst gemme. Nu stod Vindrosen og Vennen i samme reol, og da min rundviser i samme område så, at et bind af Weekendsex var udlånt, greb hun nysgerrigt skibet med lånersedlen, der stod på den tomme plads, "Men dog, den er lånt af en af de ansatte her", jublede hun højt, faktisk var låneren netop den pige, der havde fået mig ind på samlingen. "Det var til min bror", lød det

indigneret oppe fra femte etage, og ud kom et rødmende hovede. Vi stod nede på gulvet og tog nådigt imod forsvarstalen - samtidig med at jeg tænkte, at det her bliver sku ikke et kedeligt sted at arbejde.

Vi gik videre ind i romankælderen, hvor alle udgaver af oversatte danske romaner plus romanerne på dansk, selvfølgelig, befandt sig. Thorkild Hansens 'Det lykkelige Arabien' stod i en lang række på alle mulige sprog, men hed for det meste 'Felix Arabia'. H.C. Andersen fyldte utroligt meget. Kierkegaard ligeså. Jeg havde en af de første uger den glæde at lade den første japanske udgave af hans samlede værker gå gennem mine hænder. På smudsbindet sås Kierkegaards smukke og læselige håndskrift, indeni var der kun - også smukt - krimkrams. Man opdagede, at de store danskere faktisk havde erobret verden, man så det udfoldet sådan rent fysisk foran sig.

At så en humorist som Breinholst også bredte sig på hylderne, ligesom krigskarlen Sven Hazel, hørte med til billedet. Vi sender jo ikke kun kulturelt stuerene gesandter ud i verden ...

Der inde midt i romankælderen boede den tidligere operasanger Holm, som havde rejst mellemkrigstidens Europa tyndt og med stor værdighed og selvfølelse berettede om sin tid. Hans arbejdsplads dybt inde i bogkælderen mindede lidt om en opholdsstue, selvom han vistnok overnattede ude i byen. Da han fyldte 70 måtte han ud, hvilket vist var en skæbne værre end døden for ham.

Originaler kaldes den slags ude i verden, men her var de personligheder. Alle særheder blev anset for nødvendige for stedets ånd. At den lille mand der, at han engang havde været Danmarks mester i jitterbug, var lige så selvfølgelig som at den meget undseelige udseende, som når man mødte ham sagde undskyld i stedet for goddag - tre gange var blevet reddet på vej til henrettelse i en KZ-lejr. Sidste gang af et allieret flyangreb.

At det for alvor var blevet sommer indvarsledes af ham, der i sommerperioden gik i korte bukser.

Der var også mindre interessante originaler, nørder, ville vi nok kalde dem i dag, ja faktisk kunne man få det indtryk, at alle dem, der havde fået tæv i skolegården ved en fælles beslutning havde fundet vej ind til Det kongelige Bibliotek, hvor man forstod at værdsætte deres slags.

Der fandtes også kedelige og intrigante typer - ofre behøver som bekendt ikke at være sympatiske - men på en eller anden måde havde de alle en eller

anden mærkværdig lidenskab, som gjorde, at man næsten altid kunne tilgive dem. For eksempel ham, der altid kæftede op om alt muligt, lige fra Napoleon til Baudelaire. Han var arvelig belastet, viste det sig. Efter at have været udsat for et af hans Napoleon-foredrag kom jeg samme dag hjem og hørte en Napoleon-monolog i radoen skrevet af revymanden Tao Michaelis, hans far. Først da vi en dag noget senere tilfældigt mødtes inde mellem hylderne for at smuglæse i Walter - 1800-tallets Casanova - blev vi venner.

Min tid i Danske Samling blev kort, jeg fik efter et par måneder en skriftlig opsigelse. Ret fortvivlet klagede jeg min nød til en spansk arbejdskammerat, som øjeblikkelig gik til chefen for Udenlandske Samling, som så øjeblikkelig kaldte mig op til samtale og ansatte mig.

Det var som sagt de gyldne dage. Min forhenværende chef røg i harnisk og meddelte at opsigelsen kun var formel, han havde aldrig regnet med at effektuere den, den var et kort i det indbyrdes spil mellem afdelingerne. Det var mit første møde med intrigerne, som hærgede stedet. Mit næste var mødet mellem de to chefer med mig som lusen, men jeg holdt fast ved mit 'nye' job. Det gjorde jeg klogt i, for nu kom jeg ind i en gruppe på en halv snes studentermedhjælpere, som arbejdede dybt professionelt: En russiskkyndig polak, en spanier, der studerede på RUC, tre litteraturstuderende, en historiestuderende, en kultursociolog, en der gik på akademiet og mig, sagde hunden, som undervejs tog hovedfag i historie og bifag i litteratur. Vi var boghenter og bogopsættere, og måske en af stedets mest velfungerende og effektive arbejdsgrupper, både hvad angår arbejdsindsats og pauser.

Jeg har overvejet, om jeg burde beskrive en typisk arbejdsdag, men da det nu er 16 år siden, jeg forlod jobbet, kan det næppe føre til repressalier. Mine 10 1/2 time om ugen fordelte jeg på tre formiddage. Vi mødte klokken 9 og gik først ned i den lille offentlige kantine for at spise morgenmad. Klokken halv 10 gik vi op og kastede os over bøgerne i et sandt raseri. Hver havde sit område, vi dækkede tilsammen næsten alle sprog og interesseområder, hvilket i virkeligheden gjorde gruppen til en veluddanet lavtlønsgruppe.

Klokken halv 11 gik vi ad snørklede gange ned i Rottehullet, et lavtliggende halvskjult rum, som aldrig blev gjort rent. Gennem vinduerne kom et svagt, gulligt lys, undtagen der, hvor en havde tørret ruden ren, som når man tør hul i en isbelagt rude. Her drak de seje øl, vi andre kedelige kaffe. Klokken

11 tog vi endnu en hidsig tørn for klokken halv 12 at bevæge os over i ministeriets kantine, som gav den skønneste udsigt over havnen over til B&W. Modsat Rottehullet skinnede solen ind selv på sin laveste bane om vinteren, og her udfoldede vi os i godt en time.

Kedeligt var det aldrig, selv om de socialt bevidste var i overtal, men når endog den svorne kommunist var sympatisk, gik det jo selv for en skeptiker som undertegnede. Jeg havde dog svært ved at holde masken, når der blev talt 'socialistisk atomkraft', som Ib Nørlund havde været ude i cellen og forklare om. Eller når Mao blev rost, han var helten dengang, og da en forskningsbibliotekar udgav et tobindsværk om ham ville begejstringen ingen ende tage. Mig forekom tanken om, at studenter skulle ud at arbejde manuelt for vederstyggelig, det var jo derfor jeg var på Det kongelige Bibliotek - for at krydre arbejdet med så meget 'ånd' som muligt.

Klokken halv 1 var min arbejdsdag forbi og jeg gik på universitetet. Der fandtes vist ikke et bedre studenterjob, mente jeg allerede dengang.

Jeg bør nok for en ordens skyld tilføje, at vi var effektive. Vores sygdomsstatistik var alarmerende lav, så lav, at vi blev bedt om at gøre noget ved den, da den satte de andre grupper i et dårligt lys. Men da fravær betød mere arbejde for resten af gruppen, var vi ikke meget for det. Og selv-justitsen var hård, hvis nogen begyndte at pjække. Men da vi faktisk satte flere bøger på plads per time end de fastansatte, var det svært at røre os, selv om de fastansatte boghenterne mente, at vi burde sætte tempoet ned, så vi ikke kunne holde så demonstrativt lange pauser. Vi fulgte ikke rådet.

Som repræsentant for gruppen var jeg mine sidste år på stedet til mange interessante møder i Fyringsudvalget, som vi kaldte Samarbejdsudvalget. Her lærte jeg om det politiske spil. Vores første repræsentat var kommunisten, og ham kunne lederne ikke løbe om hjørner med. Den næste repræsentant gik rent i fælden, han lod sig "købe", og vi afsatte ham. Jeg var næste levende billede og blev straks inviteret til frokost af, tror jeg, afdelingschefen og tillidsmanden for de fastansatte - i hvert fald var begge de herrer overordnede. De gav frokosten og forklarede, at nu måtte vi - os ledere, lød det smigrende - finde sammen. Jeg kridtede skoene og sagde, at vi i gruppen havde diskuteret visse problemer, så jeg kunne ikke sådan skifte holdning. Så skiftede holdningen til mig, hyggen gik sig en tur. Og jeg forstod pludseligt,

hvorfor talsmænd sjældent er talsmænd for dem, de repræsenterer.

Næste lærestykke: Hver afdeling startede hvert møde med en imponerende jammersang, der betød: Vi kan ihvertfald ikke skære ned nogen steder. Er man så dum at sige, at ens afdeling går fint, er svaret ikke ros, men nedskæring. Så hvert møde bestod for størstedelen i at jamre og høre på jammer. Og for mit vedkomende i at hindre, at vores gruppe blev spredt og hver fastansat fik en studentermedhjælper som føl - sådan som det stadig blev foreslået af de fastansatte bogopsættere. Og endvidere at tage stilling til, om vi ville have militærnægtere og langtidsløse. Her var jeg gennemført asocial: Ja, sagde jeg, hvis de ikke truer os på jobbet. Og, argumenterede jeg videre - må jeg i dag beskæmmet indrømme - de er ikke gode for arbejdsklimaet: Enten arbejder de røven ud af bukserne for at blive fastansatte eller også er de totalt ligeglade og spreder dårlig stemning.

Nogle enkelte levede op til beskrivelsen, men alt i alt var de, viste det sig, fine at få ind. De bragte nyt blod.

En var vokset op hos en advokatfamilie, men lignede en "kraft-ædeme" - et langhåret brød, som ikke kunne høre en lastvogn slippe bremseluften, før han for hen til vinduet for at se sin fremtidsdrøm. Han ville være langturschauffør, og da jeg undrede mig over advokatsønnens livsvalg, forklarede han, at han var adopteret. Hans anden kærlighed var en tidligere luder fra Istedgade, som han nu var ved at få på ret køl. Hun blev ikke taget alvorligt af politiet, når hun for eksempel anmeldte en voldtægt - og den slags. Der trods studentergruppens kulturelle bredde ikke var noget, vi kendte meget til.

Så befandt vi os i den åndelige højborg og diskuterede vi hidsigt og seriøst, så mindede 'dem udefra' os på en ret bramfri måde om det, som i virkeligheden også optog os glødende: kvinderne.

Der foregik ting og sager mellem hylderne - og på for den sags skyld. Men her vil vi diskret trække tæppet ned, for på dette område hersker der ikke åbenhed i vores kultur, hvor meget vi end påstår det. Men julefrokosterne var ikke kedelige ...

I læsesalen blafrede amorinerne iøvrigt så heftigt rundt, at de stakkels læsende hele tiden måtte ud i kantinen eller til avisbordet i håb om, at en vinge skulle strejfe dem. Jeg måtte opgive at sidde der, men søge over til Uni-

versitetsbibliotekets læsesal, som forekom mig mere seriøs. Nok fordi jeg ikke var bekendt med forholdene der.

Elsker jeg Det kongelige Bibliotek for informationsmængden, for bogsamlingen, for muligheden for på et sted samlet at se, hvad der er skrevet om en person f.eks. Jules Verne - eller Shakespeare (flere reoler - en god bog-tester!). For stemningen, for de sære ansatte og så videre - så elsker jeg ikke de underlige 'tiltag' udadtil.

For at hindre folk i at stjæle uvurderlige manuskripter, har man folk til at rode i lånernes tasker. Jeg husker, at vi dengang for skægs skyld fandt på andre måder at smugle bøger ud på. Posekiggerne er til for syns skyld, for at vise, at man skam gør noget. I praksis vil det ikke hindre nogen i at smugle noget ud, hvis de virkelig vil.

For at vise spareiver nedlagde man avisbordet, hvor læsesalstrætte kunne opdateres. Tåbeligt at skære der, hvor det føles så hårdt for brugerne - men det var vel også tanken: Nu kan det virkelig mærkes, at vi sparer. Og sidst jeg var deroppe, meddelte en af garderobedamerne, at de skulle væk og erstattes af en række nyopsatte grimme skabe, som klart skæmmede forhallen. Hvilket igen er et overgreb mod en vigtig institutions tradition, et indgreb, som giver alt for ringe en besparelse i forhold til det, der ødelægges.

Computeriser det hele, men omgås indgang og forhal med omhu. Ikke alt nyt er dårligt, kantinen har vokset sig stor og smuk, her ville det være ren nostalgi at ønske det høje tilrøgede 'hul' tilbage. Men vejen ind til bøgerne og tilbage igen gennem lufthavnschecket - den var smukkere i de gyldne dage.

Denne artikel blev bragt i *Weekendavisen* 10.-16. december 1993.